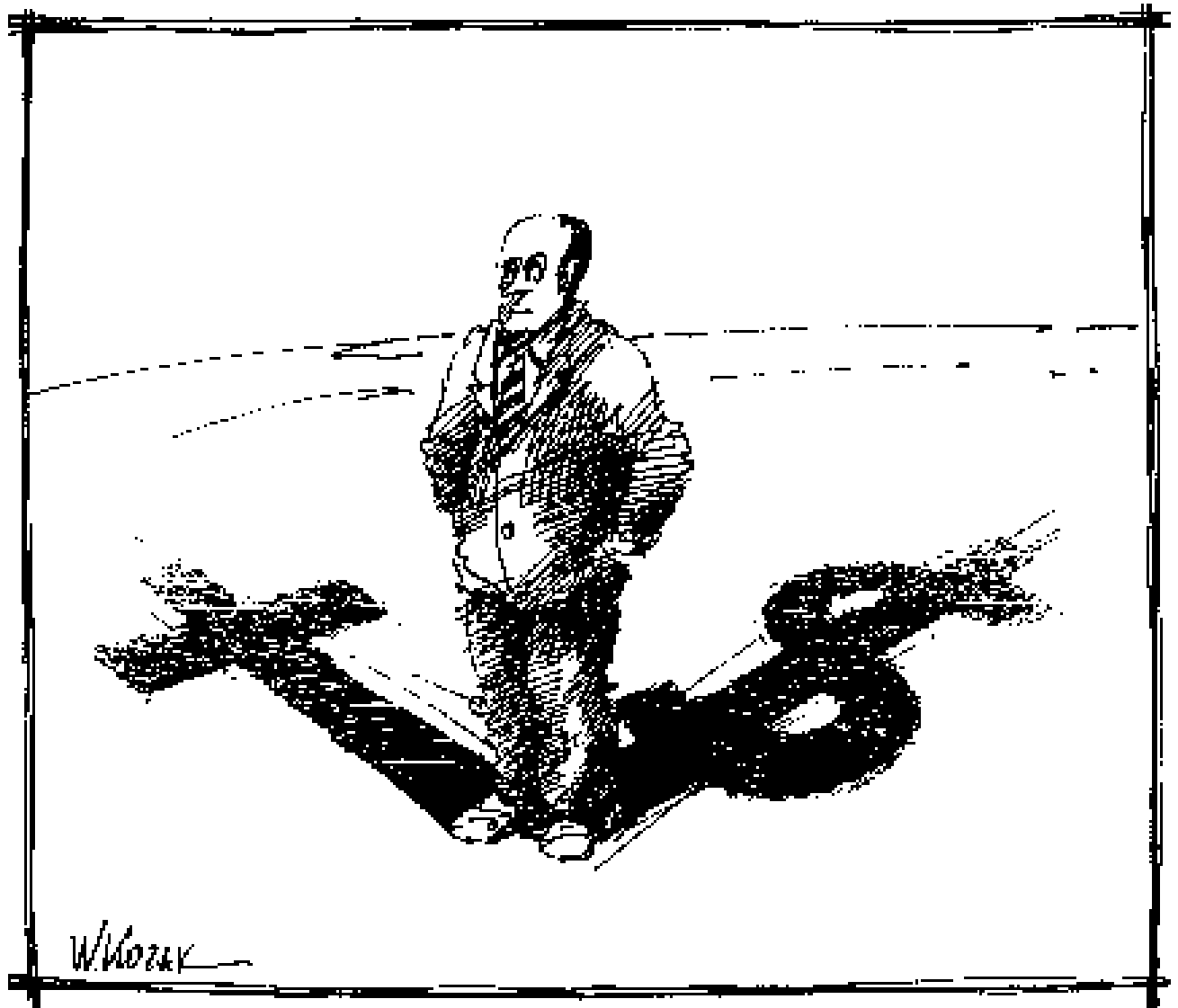

GEEN TIJD MEER TE VERLIEZEN

Meditatie ds. Gerard Rinsma zondag 18 september 2016
17de zondag na Trinitatis

Profetenlezing Amos 8:4-7
Evangelielezing: Lucas 16:1-8

OVERWEGING

Lieve mensen,

He is ondoenlijk om in een avondmaalsviering diep op deze gelijkenis van Jezus in te gaan. Door de eeuwen heeft hij exegeten al hoofdbreken bezorgd en ook wij zullen, denk ik, moeite hebben om het gedrag van deze rentmeester goed te keuren. En dat dan aan het eind de heer zijn rentmeester ook nog prijst, is helemaal niet te begrijpen.¹ Maar deze gelijkenis van de corrupte rentmeester, die ontslag boven het hoofd hangt, staat in een veel groter verband. Van het omgaan met bezit, geld, en goederen.² En dat heeft zeker te maken met het feit dat Lucas bij het

---

¹ Of het moet wel een geslepen politicus zijn, die weet hoe je de mensen moet bespelen. Want toevallig of niet, maar het is ook nog de zondag voor prinsjesdag, de laatste voor de verkiezingen en onwillekeurig moet ik bij de handelwijze van de rentmeester denken aan de douceurtjes, die het kabinet dinsdag waarschijnlijk zal uitdelen om de kiezers gunstig te stemmen. Zoals ze dat dan zeggen in Den Haag: na het zuur komt het zoet.

Maar niet alleen is het leesrooster is veel ouder dan onze parlementaire traditie,

² Lucas 12:16-21 16 En Hij sprak tot hen een gelijkenis en zeide: Het land van een rijk man had veel opgebracht. 17 En hij overlegde bij zichzelf en zeide: Wat moet ik doen, want ik heb geen ruimte om mijn vruchten te bergen. 18 En hij zeide: Dit zal ik doen: ik zal mijn schuren afbreken en grotere bouwen en ik zal daarin al het koren en al mijn goederen bergen. 19 En ik zal tot mijn ziel zeggen: Ziel, gij hebt vele goederen liggen, opgetast voor vele jaren, houd rust, eet, drink en wees vrolijk. 20 Maar God zeide tot hem: Gij dwaas, in deze eigen nacht wordt uw ziel van u afgeëist en wat gij gereedgemaakt hebt, voor wie zal het zijn? 21 Zó vergaat het hem, die voor zichzelf schatten verzamelt en niet rijk is in God.

Lucas 16:19 - 17:1 20 En er was een bedelaar, Lazarus genaamd, vol zweren, 21 nedergelegd bij zijn voorportaal, die verlangde zijn honger te stillen met wat van de tafel van de rijke afviel; zelfs kwamen de honden zijn zweren likken. 22 Het geschiedde, dat de arme stierf en door de engelen gedragen werd in Abrahams schoot. 23 Ook de rijke stierf en hij werd begraven. En toen hij in het dodenrijk zijn ogen opsloeg onder de pijnigingen, zag hij Abraham van verre en Lazarus in zijn schoot. 24 En hij riep en zeide: Vader Abraham, heb medelijden met mij en zend Lazarus, opdat hij de top van zijn vinger in water dope en mijn tong verkoele, want ik lijd pijn in deze vlam. 25 Maar Abraham zeide: Kind, herinner u, hoe gij het goede tijdens uw leven hebt ontvangen en insgelijks Lazarus het kwade; nu wordt hij hier vertroost en gij lijdt pijn. 26 En bij dit alles, er is tussen ons en u een onoverkomelijke kloof, opdat zij, die van hier tot u zouden willen gaan, dit niet zouden kunnen, en zij vandaar niet aan onze kant zouden kunnen komen. 27 Doch hij zeide: Dan vraag ik u, vader, dat gij hem naar het huis van mijn vader zendt, want ik heb vijf broeders. 28 Laat hij hen dan ernstig waarschuwen, dat ook zij niet in deze plaats der pijniging komen. 29 Maar Abraham zeide: Zij hebben Mozes en de profeten, naar hen moeten zij luisteren. 30 Doch hij zeide: Neen, vader Abraham, maar indien iemand van de doden tot hen komt, zullen zij zich bekeren. 31 Doch hij zeide tot hem: Indien zij naar Mozes en de profeten niet luisteren, zullen zij ook, indien iemand uit de doden opstaat, zich niet laten gezeggen.

Lucas 18:18-24 En een hooggeplaatst man vroeg Hem en zeide: Goede Meester, wat moet ik doen om het eeuwige leven te beërven? 19 Jezus zeide tot hem: Waarom noemt gij Mij goed? Niemand is goed dan God alleen. 20 Gij kent de geboden: Gij zult niet echtbreken, gij zult niet doodslaan, gij zult niet stelen, gij zult geen vals getuigenis geven, eer uw vader en moeder. 21 Hij zeide: Dat alles heb ik van jongs af in acht genomen. 22 Toen Jezus dat hoorde, zeide Hij tot hem: Nog één ding komt gij te kort: verkoop alles wat gij bezit, en verdeel het onder de armen, en gij zult een schat hebben in de hemelen, en kom hier, volg Mij. 23 Toen hij dat hoorde, werd hij diep bedroefd, want hij was zeer rijk. 24 En Jezus zag hem aan en zeide: Hoe moeilijk kunnen zij, die geld hebben, in het Koninkrijk Gods ingaan.

Lucas 19:1-10 n Hij kwam Jericho binnen en ging erdoor. 2 En zie, er was een man, Zacheüs geheten, die oppertollenaar was, en hij was rijk. 3 En hij trachtte te zien, wie Jezus was, en slaagde er niet in vanwege de schare, want hij was klein van gestalte. 4 En hij liep hard vooruit en klom in een wilde vijgeboom om Hem te zien, want Hij zou daarlangs komen. 5 En toen Jezus bij die plaats kwam, keek Hij naar boven en zeide tot hem: Za-

schrijven van zijn evangelie de rijke elite van het Romeinse rijk op het oog heeft. En hen waarschuwt hoe je aan bezit en rijkdom verkleefd kunt raken, verslaafd, noem maar op. En dat geldt voor iedereen met meer dan zes nullen op de bankrekening.

Maar nu horen we een gelijkenis over een man, die weliswaar veel bezit in beheer heeft, maar er niet aan verslaafd is. Nee, in zijn levensstijl lijkt hij meer op de jongste zoon uit het vorige hoofdstuk, die het bezit van zijn vader er door heen jaagt. Met dit verschil dat de zoon uit zichzelf tot inkeer komt, terwijl de rentmeester door zijn meester de wacht wordt aangezegd.³ Waarmee de rentmeester tijd krijgt, kostbare tijd krijgt om zijn zaken op de orde te stellen en zo zijn toekomst veilig te stellen.⁴ En hoe hij het doet, daarover kun je je twijfels hebben⁵, maar duidelijk is, dat hij niet lijdzaam afwacht op een oneervol ontslag, niet in zijn schulp kruipt en z'n kop in het zand steekt, niet de zaken op z'n beloop laat, nee, maar dat hij het initiatief neemt, de regie in handen neemt; niet blijft ronddobberen, maar de zeilen grijpt en zo zelf de koers van zijn leven bepaalt. En dat horen we hem in die ene zin zeggen: Ik weet, wat ik doen zal. Wat er volgt, is uitwerking. Maar het gaat om dit ene wilsbesluit: ik weet wat ik doen zal. Precies hetzelfde horen we de verloren zoon zeggen: Ik zal opstaan ...⁶

Op zulke momenten, waarop mensen de regie van hun leven herwinnen, als ze vanuit de puinhoop, die ze ervan gemaakt hebben, het initiatief durven nemen, dan gebeurt er iets. Het begint bij het overzien van de gevolgen; als ik niks doe en blijf zitten waar ik zit, dan eindig ik totaal in de goot. Als ik de zaken op z'n beloop laat, dan kom ik als rentmeester nergens meer aan de bak. En dan volgt het inzicht, het creatieve moment, de gedachteflits, zowel bij de zoon als bij de rentmeester. De zoon besluit om z'n vader te vragen hem als werknemer in dienst te nemen, de rentmeester besluit om de schuldenaars te paaien, opdat zij

---

cheüs, kom vlug naar beneden, want heden moet Ik in uw huis vertoeven. 6 En hij kwam vlug naar beneden en ontving Hem met blijdschap. 7 En toen zij het zagen, morden zij allen en zeiden: Hij is bij een zondig man binnengegaan om zijn intrek te nemen. 8 Maar Zacheüs ging staan en zeide tot de Here: Zie, de helft van mijn bezit, Here, geef ik de armen, en indien ik iemand iets heb afgeperst, vergoed ik het viervoudig. 9 En Jezus zeide tot hem: Heden is aan dit huis redding geschonken, omdat ook deze een zoon van Abraham is. 10 Want de Zoon des mensen is gekomen om het verlorene te zoeken en te redden.

³ Leg verantwoording af van je beheer, want je kunt niet langer rentmeester blijven.”

⁴ Toen zei de rentmeester bij zichzelf: Wat moet ik doen nu mijn heer mij het beheer afneemt? Werken op het land kan ik niet, en voor bedelen schaam ik me.

⁵ Maar ik weet al wat ik moet doen om ervoor te zorgen dat de mensen, wanneer ik van mijn beheerderstaak ben ontheven, mij bij hen thuis ontvangen

⁶ Lucas 15:18 en naar mijn vader gaan en tot hem zeggen: Vader, ik heb gezondigd tegen de hemel en voor u,

mij, wanneer ik uit mijn rentmeesterschap ontzet ben, in huis zullen nemen.⁷ Maar wat heet 'paaïen'? Want met de schuldreductie van zijn schuldenaars handelt de rentmeester geheel in lijn met de voorschriften uit de Thora, uit het oude, het eerste testament, waar staat: Wanneer je een volksgenoot iets leent, mag je hem vooraf noch achteraf rente vragen. Je mag van hem geen rente vragen als je hem geld leent, en geen winst maken als je hem voedsel geeft.⁸ En hoe belangrijk het werd gevonden, kunnen we opmaken uit het feit dat het drie verschillende plekken, in drie verschillen boeken wordt genoemd: het staat zowel in Exodus, Leviticus als Deuteronomium. Als je geld leent aan iemand die armoede lijdt, gedraag je dan niet als een geldschieter en vraag geen rente van hem.⁹

Maar zoals het zo vaak gebeurde, en vooral in de beste families, ofwel bij de groep van de rijke klasse, waartoe zeker ook de Farizeeën hoorden, hadden die allerlei uitwegen gevonden voor die bepalingen in de wet. Zo mocht je weer wel, vonden zij, rente vragen op goederen waarvan de lener al iets had. En een beetje tarwe en een beetje olie had iedereen thuis wel in huis. Het waren, zoals dat nu heet, streekproducten.¹⁰ Ook de schuldenaars hadden altijd nog wel een kruikje olie en wat meel om brood te bakken. En zo kon de wet weer worden ontdoken, zoals dat tegenwoordig door handige belastingconstructies nog steeds gebeurt.

Maar ook al kan het fiscaal misschien nog net door de beugel, ieder voelt dat de bedoeling van die wet daarmee omzeild, van het renteverbod ontkracht wordt.

En dat is wat de huisbeheerder nu terugdraait en daarmee de overtreding van het renteverbod ongedaan maakt. Hij rekent nu de eigenlijke

---

⁷ Lucas 16:4 Joachim Jeremias, *Die Gleichnisse Jesu*, pg. 121. Der durchschnittliche Ertrag eines Ölbaums beträgt in Palästina 120 kg Oliven bzw. 25 l. Öl. Die Summe von etwa 1000 Denaren; 100 Kor (= 364,4 hl) Weizen sind 550 Zentner Weizen und entsprechen dem Ertrag von 42 Hektar und einer Schuldsomme von etwa 2500 Denaren. Es handelt sich also um sehr hohe Schulden. Der Nachlass (18 hl Öl, 73 hl Weizen) ist wertmäßig in beiden Fällen ungefähr gleich, da Öl viel teurer ist als Weizen; in Geldwert ausgedrückt beträgt er 500 Denare. Jesus schließt sich in unserem Gleichnis also der Vorliebe des morgenländischen Erzählers für hohe Zahlen an. — V. 6 f: Der Verwalter hat die von den Schuldnern geschriebenen Pachtverträge bzw. Schuldscheine in Verwahrung. Er lässt sie von diesen selbst ändern, weil er hofft, daß bei gleicher Handschrift der Betrug nicht auffällt, oder er lässt sie neue Urkunden ausfertigen. — V. 7: In derselben Weise verfährt er mit den anderen Schuldnern (V. 5). — V. 8: Mit dem Herrn ist wahrscheinlich ursprünglich Jesus gemeint..

⁸ Lev. 25:36; zie ook Deut. 23:20 v U mag geen rente vragen als u iets aan een volksgenoot leent, of het nu gaat om geld of voedsel of wat u ook maar tegenrente te leen kunt geven.

⁹ Ex. 22:25

¹⁰ De producten van Kanaän, het land van God, dat Hij in leen geeft, zie Lev. 25:38!

prijs, zonder woeker, waarmee zijn broeder werkelijk zijn broeder weer wordt, bij wie hij in huis kan wonen.¹¹ En daar gaat het in de Bijbel, in de Thora om. Dat recht en gerechtigheid zullen heersen. Dat de rijkdommen eerlijk verdeeld worden en blijven, zodat niemand te kort komt. Want jullie, zo zegt Amos, kopen de zwakken voor een handvol zilver, de armen voor een paar sandalen, en jullie zeggen: 'Ook het kaf verkopen we als graan!' Nooit – en dit zweert de HEER op wie Jakobs volk zich laat voorstaan – zal ik een van jullie daden vergeten.

Ik geloof niet dat die woorden verdere uitleg nodig hebben. Maar je zou willen dat ze de harten van de rijken van deze aarde zouden bereiken.¹² De mensen van de Amsterdamse beurs, de Londense stock Markets en de Amerikaanse Wallstreet.¹³ Maar ooit zullen toekomstige

---

¹¹ Joachim Jeremias, *Die Gleichnisse Jesu*, pg. 121. Der von jeher viel diskutierte Anstoß, den diese Geschichte immer wieder geboten hat, weil sie einen verbrecherischen Menschen als Vorbild hinstellt, sollte schwinden, wenn man das Gleichnis in seinem ursprünglichen Bestand betrachtet und von den Erweiterungen V. 9—13) absieht. Wie im Gleichnis vom nächtlichen Einbrecher wird Jesus an einen konkreten Vorfall, der ihm mit Ent-rüstung erzählt worden sein wird, anknüpfen. Er hat ihn absichtlich als Beispiel gewählt, weil er bei Hörern, die den Vorfall noch nicht kannten, doppelter Aufmerksamkeit sicher sein konnte.

¹² Thomas Piketty *Kapitaal in de 21ste eeuw*

In *Kapitaal in de 21ste eeuw* analyseert Thomas Piketty een groot aantal gegevens uit de laatste twee eeuwen en uit twintig landen. Zo weet hij fundamentele economische en sociale processen bloot te leggen. Hij toont aan dat de moderne economische groei en de spreiding van kennis ons in staat hebben gesteld om de ongelijkheid op apocalyptische schaal die Marx had voorspeld, te voorkomen. Maar de diepere structuur van kapitaal en ongelijkheid is er in wezen niet door veranderd, zoals we in ons optimisme na de Tweede Wereldoorlog dachten. De belangrijkste oorzaak van de ongelijkheid is de tendens dat de opbrengst op kapitaal groter is dan de economische groei – iets wat nu tot extreme ongelijkheid dreigt te leiden. Het wakkert de onvrede aan en ondermijnt democratische verworvenheden. Het is aan de politiek om die tendens in te tomen.

¹³ Zo bijvoorbeeld kritiseert 10 CC de geldzucht in *The Wall Street shuffle*

Do The Wall Street shuffle/Hear the money rustle/Watch the greenbacks tumble/Feel the Sterling crumble

You need a yen to make a mark/If you wanna make money/You need the luck to make a buck
If you wanna be Getty, Rothschild/You've gotta be cool on Wall Street

You've gotta be cool on Wall Street/When your index is low
Dow Jones ain't got time for the bums/They wind up on skid row with holes in their pockets
They plead with you, buddy can you spare the dime/But you ain't got the time
Doin' the..../Doin' the....

Oh, Howard Hughes/Did your money make you better?
Are you waiting for the hour/When you can screw me?/Cos you're big enough

To do the Wall Street Shuffle/Let your money hustle
Bet you'd sell your mother/You can buy another

Doin' the..../Doin' the....

You buy and sell/You wheel and deal/But you're living on instinct
You get a tip/You follow it/And you make a big killing

On Wall Street

generaties zich doodgenereren voor ons onvermogen, onwil om een eind te maken aan ondervoeding, een eind aan de sloppenwijken, een eind aan armoede.

Misschien is het daarom dat de heer – of is het Jezus zelf - de handelwijze van deze gewiekste rentmeester prijst, omdat hij terugkeert tot eerlijke handel met eerlijke prijzen.¹⁴ En als we verontwaardigd zijn over zijn motieven¹⁵, dan houdt Jezus ons voor: die man had tenminste door dat hij onmiddellijk moest handelen, wilde hij het vege lijf redden. En dat deed hij deed slim en gewiekst.¹⁶ En voegt er dan aan toe: Zo slim en gewiekst zouden jullie ook moeten zijn.¹⁷

Direct hierna zal hij nog een verhaal vertellen: over de rijke man en Lazarus. Een contrastverhaal, dat níet goed afloopt, juist omdat de rijke man zich helemaal niets gelegen laat liggen aan Lazarus bij de poort. En die te laat tot het inzicht komt, dat hij tijdens zijn leven op aarde anders had moeten handelen.

Misschien begrijpen we dan ook de blijdschap van Jezus, als in Jericho een man wel op tijd tot dat inzicht komt en zichzelf bevrijdt uit de greep van het geld; als we hem dan horen zeggen: Vandaag is dit huis redding ten deel gevallen, want ook hij is een zoon van Abraham. Misschien lukt het om met die zelfde blijdschap avondmaal te vieren, als we Jezus willen gedenken en God danken voor ieder die op tijd tot inzicht komt en zich realiseert dat er geen tijd meer voor uitstel is.¹⁸

---

¹⁴uit N. Schuman, Lucas een reisverhaal, pg.

(zoals in vs. 8b expliciet onder woorden gebracht wordt).

¹⁵ Joachim Jeremias, Die Gleichnisse Jesu, pg. 122. Die Zuhörer erwarten, dass Jesus mit einem Wort scharfer Missbilligung schließen wird. Es trifft sie völlig unerwartet, daß Jesus statt dessen — den Betrüger lobt. Ihr seid empört? Lernt daraus! Ihr seid ja in derselben Lage wie dieser Gutsverwalter, dem das Messer an der Kehle sag, dem der Ruin seiner Existenz drohte, — nur daß die Krise, die euch droht, ja in der ihr schon mitten drin steht, unvergleichlich furchtbarer ist. Dieser Mann war »klug« (V. 8a), d. h. er hat die kritische Situation erfaßt. Er hat die Dinge nicht laufen lassen, er hat gehandelt in letzter Minute, ehe das drohende Unheil über ihn hereinbrach, — ewig skrupellos betrügerisch, Jesus beschönigt das nicht, aber darauf kommt es hier nicht an — er hat kühn, entschlossen und klug gehandelt, sich eine neue Existenz gebaut. Klug sein, das ist die Forderung der Stunde auch für euch! Alles steht auf dem Spiele! Gegenüber dieser Forderung der Stunde gibt es keine Ausflüchte

¹⁶ **fro, nimoj** , on wise, sensible, thoughtful; comp. shrewder ([Lk 16.8](#))

¹⁷ De kinderen van deze wereld gaan immers slimmer met elkaar om dan de kinderen van het licht.

¹⁸ Lucas 19:1-10 Jezus ging Jericho in en trok door de stad. 2 Er was daar een man die Zacheüs heette, een rijke hoofdtollenaar. 3 Hij wilde Jezus zien, om te weten te komen wat voor iemand het was, maar dat lukte hem niet vanwege de menigte, want hij was klein van stuk. 4 Daarom liep hij snel vooruit en klom in een vijgenboom om Jezus te kunnen zien wanneer hij voorbijkwam. 5 Toen Jezus daar langskwam, keek hij naar boven en zei: ‘Zacheüs, kom vlug naar beneden, want vandaag moet ik in jouw huis verblijven.’ 6 Zacheüs kwam meteen naar beneden en ontving Jezus vol vreugde bij zich thuis. 7 Allen die dit zagen, zeiden morrend tegen elkaar: ‘Hij is het huis van een zondig mens binnengegaan om onderdak te vinden voor de nacht.’ 8 Maar Zacheüs was gaan staan en zei tegen de Heer: ‘Kijk, Heer, de helft van mijn bezittingen geef ik aan de armen, en als ik iemand iets heb afgeperst vergoed ik het viervoudig.’ 9 Jezus zei tegen hem: ‘Vandaag is dit huis redding ten deel gevallen,

---

want ook hij is een zoon van Abraham. 10 De Mensenzoon is gekomen om te zoeken en te redden wat verloren was.'